

Aleg 379

Sprawozdanie

Wydziału krajowego z wnioskiem zmiany statutu Banku krajowego.

Wysoki Sejmie!

Potrzeba kredytu inwestycyjnego, spowodowana stopniowym rozwojem stosunków gospodarczych w naszym kraju, kredytu potrzebnego zarówno w gospodarstwach wiejskich jak w przedsiębiorstwach przemysłowych w miastach, potrzeba stwierdzana od dawna w literaturze ekonomicznej, a znajdująca głośny wyraz w powszechnem utyskiwaniu zarówno na zbyt mało elastyczne formy i warunki kredytu hipotecznego w naszych instytucjach hipotecznych, jak na uciążliwość warunków kredytu wekslowego, które sprawiają, że te rodzaje kredytu nie nadają się jako kredyt inwestycyjny zarówno dla gospodarstw rolniczych, jak przemysłowych, stała się dla Zarządu Banku krajowego, dla jego Dyrekcyi i Rady nadzorczej, bodźcem do obmyślenia sposobu, któryby pozwolił Bankowi krajowemu czynić zadość potrzebie tej, stwarzając w kraju naszym odpowiednie źródło kredytu inwestycyjnego. Idąc śladem doświadczeń zebranych zagranicą, gdzie potrzeby kredytu inwestycyjnego zaspakajają w przeważnej części instytucje finansowe, udzielające pożyczek zabezpieczanych na tak zwanych „drugich hipotekach“, przedstawiła Rada nadzorcza Banku krajowego Wydziałowi krajowemu, uchwałą swą z d. 30. stycznia 1903 r. wniosek zmiany statutu Banku w tym kierunku, iżby Bank krajowy był na przyszłość uprawnionym do udzielania pożyczek gotówkowych, przyznawanych na podstawie notaryalnie zeznanych skryptów dłużnych a zabezpieczonych hipotecznie bezpośrednio po pożyczkach hipotecznych, udzielanych w listach zastawnych, a więc z reguły dopiero na drugiej połowie wartości nieruchomości.

Rada nadzorcza, proponując takie rozwiązanie sprawy, opiera się na doświadczeniach, zdobytych przez pokrewne Bankowi instytucje zagraniczne, które obok kredytu hipotecznego, udzielanego w listach zastawnych, uprawiają także dział pożyczek hipotecznych gotówkowych, ubezpieczonych na drugich hipotekach bez żadnego dla swych interesów ryzyka a z korzyścią dla ogółu. Tak n. p. Czeski Bank krajowy rozwinął w dziale tym wydatną działalność, o czem świadczy fakt, iż w bilansie tego Banku za rok 1901 dobiegła suma pożyczek gotówkowych kwoty 8,247.570 50 koron.

Rozwój tego działu kredytu zależy oczywiście od jego potrzeby wśród społeczeństwa, od tego, czy wśród niego występują i objawiają się takie potrzeby gospodarsze, dla których zaspokojenia gotówkowe, w niewielkich ratach spłacane, pożyczki, zabezpieczane na dalszych hipotekach mogą być właściwą, dogodną formą kredytu. Potrzeb takich w naszych stosunkach nie brak. Kredytu krótkotrwałego, a jednak nie tak chwilowego, jak kredyt wekslowy, potrzebują:

4. Właściciele realności miejskich:

1. w formie kredytu budowlanego na czas od rozpoczęcia budowy, aż do chwili możności zaciągnięcia pożyczki hipotecznej w listach zastawnych;
2. na cele adaptacyi i inwestycyi koniecznych dla podniesienia lub utrzymania wartości przedmiotu, jak: krycie dachu, odnowa okien, drzwi, posadzek itp., tudzież na zaprowadzenie wodociągów, oświetlenia domów itd.;
3. na takie przedsiębiorstwa przemysłowe, które z swej natury nie mogą stanowić podstawy dla kredytu hipotecznego emisyjnego.

B. Właściciele większych posiadłości ziemskich:

1. na melioracye, jeśli korzystanie z pożyczek melioracyjnych w myśl ustawy z d. 1. lipca 1896 r. Dz. u. p. Nr. 144 albo jest zbyt utrudnione, albo ze względu na rodzaj melioracyi niedopuszczalne;

2. na inwestycye przemysłowo-gospodarcze, jak: gorzelnie, browarnie, se-rownie, krochmalarnie i t. d.:

3. na zakupno i dokupno inwentarza żywego lub martwego;

4. wreszcie na przeprowadzenie arondacyi swych posiadłości w drodze mniejszych komasacyi;

C. Właściciele posiadłości rolniczych mniejszych:

1. na cele melioracyi lub arondacyi, o ile potrzebom w tym kierunku nie zdoła zadosyć uczynić kredyt lokalny;

2. na inne cele, jako kredytu hipotecznego przy pożyczkach poniżej 1000 K za zabezpieczeniem hipotecznem *primo loco*.

Stosownie do tego, na jaki cel pożyczki udzielane będą, będzie musiała być ustalona ich forma, zabezpieczenie i warunki spłaty. Rada nadzorcza w swem przedłożeniu, licząc się z tem, przewiduje też potrzebę udzielania pożyczek w dwóch formach. Jedną formę stanowią mają pożyczki udzielane na krótki przeciąg czasu, najdłużej na trzy lata, spłacalne jednorazowo, po upływie tego okresu czasu, gdzie więc w czasie trwania pożyczki dłużnik opłacać będzie jedynie raty procentowe; drugą formę stanowią będą gotówkowe pożyczki amortyzacyjne, spłacalne według planów amortyzacyi, ułożonych przy udzielaniu każdej pożyczki, a uwzględniających cel jej gospodarczy w granicach maksymalnego okresu umorzenia, oznaczonego w wywodach Rady nadzorczej dla takich pożyczek na lat 19. Gdy pierwsza forma pożyczek mogłaby służyć tym celom gospodarczym, które krótkotrwałym, dwu lub trzyletnim kredytem dadzą się osiągnąć, jak to ma miejsce n. p. w kredycie budowlanym, to druga nadawać się będzie głównie dla zaspokojenia potrzeby kredytu inwestycyjnego zarówno w rolniczych gospodarstwach, jak w przedsiębiorstwach przemysłowych, które do zamortyzowania kosztu założenia wymagają kilkonastoletniego okresu czasu. Przy oprocentowaniu pożyczek drugiej formy po $4\frac{3}{4}\%$ wynosiłaby przy umorzeniu w 19 latach amortyzacya wraz z oprocentowaniem 8% , przy oprocentowaniu po 5% będzie pożyczka w $19\frac{1}{2}$ latach zamortyzowaną również opłatą 8% .

W myśl przedłożenia Rady nadzorczej będą hipoteczne pożyczki gotówkowe udzielane albo na: 1. pierwszą hipotekę, a to mianowicie: a) na posiadłości włościańskie, gdzie pożyczka nie będzie przenosić 1000 K i b) na zakłady przemysłowe, w obu wypadkach na podstawie osobnego oszacowania; 2. albo na drugą hipotekę bezpośrednio po pożyczce hipotecznej amortyzacyjnej, udzielonej przez instytucję emitującą listy zastawne, na podstawie zbadania oszacowania, które przeprowadzono przy udzieleniu pożyczki emisyjnej. W tym drugim wypadku zatem odpadną w wielu razach koszta oszacowania nieruchomości.

Wysokość pożyczek w stosunku do wartości obciążonych niemi nieruchomości będzie oczywiście różną, stosownie do tego, czy będą udzielane na pierwszą, czy na drugą hipotekę. Pożyczki udzielane na posiadłości włościańskie, zabezpieczone na hipotecę pierwszej, będą udzielane w wysokości takiej, jak hipoteczne pożyczki w listach zastawnych; pożyczki udzielane na zakłady przemysłowe, acz dawane za zabezpieczeniem hipotecznem *primo loco*, nie będą mogły wynosić połowy wartości realnej budynków i stałych urządzeń fabrycznych, uwzględniając okoliczności, iż w razie zwinięcia przedsiębiorstwa przemysłowego, wartość tych nieruchomości bardzo znacznie się zmieni na niekorzyść. Przy pożyczkach udzielanych na drugie hipoteki będzie Bank musiał uwzględnić jakość pożyczki, zabezpieczonej na pierwszej hipotece, jej warunki i wysokość, obok wartości szacunkowej nieruchomości, na której pożyczka dodatkowa będzie miała zabezpieczenie. Oczywiście, że Bank będzie tu także musiał uwzględnić różnicę, zachodzącą między własnością ziemską, gdzie podstawą oszacowania jest wartość przychodowa ziemi, a własnością nieruchomą w miastach, gdzie podstawą oszacowania jest jakość i trwałość budowy i jej zmienna rentowność. Podczas gdy przy własności ziemskiej pożyczki dochodowe będą mogły być udzielane tak, iżby łącznie z pożyczką hipoteczną *primo loco* ubezpieczoną nie przenosiły 60% wartości szacunkowej, to przy własności nieruchomej w miastach wymiar pożyczki dodatkowej nie powinien zdaniem Rady nadzorczej przenosić łącznie z pożyczką hipoteczną w listach zastawnych udzieloną $57\frac{1}{2}\%$ wartości szacunkowej nieruchomości.

Rada nadzorcza Banku krajowego, przedstawiając powyższy wniosek i zarys jego przeprowadzenia, uznaje potrzebę położenia z góry granicy działalności Banku na polu nowych pożyczek, by Bank swych zapasów gotówkowych nadmiernie i nad swe siły w pożyczkach nowego rodzaju nie więził. W myśl tedy przedstawienia Rady nadzorczej winna być maksymalna suma takich pożyczek stale określana, a jako klucz do jej określenia należałoby zdaniem Rady nadzorczej przyjąć kapitał własny Banku z wliczeniem jego niefundowanych rezerw a z odtrąceniem własnych udziałów Banku w przedsiębiorstwach przemysłowych. Obecnie więc suma ta wynosiła około 5,000.000 koron.

Opierając się na streszczonem powyżej przedstawieniu Rady nadzorczej Banku, Wydział krajowy przedkłada Wys. Sejmowi w myśl postanowień §. 115. statutu Banku krajowego w końcu niniejszego sprawozdania wniosek zmiany w paragrafie 3. ustępie *D. lit. f)* zgodny w treści z wnioskiem Rady nadzorczej, a różniący się odeń jedynie stylizacją. Nadto przedstawia Wydział krajowy Wys. Sejmowi w uzupełnieniu wniosku Rady nadzorczej wnioski zmiany §§. 80., 109. ustęp 10. i §. 112. ustęp 6. Zmiany te, a raczej uzupełnienia, mają na celu zaznaczenie już w statucie, iż warunki udzielania pożyczek określić mają przepisy, które uchwalać będzie na podstawie wniosków Dyrekcyi Rada nadzorcza Banku a które Wydział krajowy będzie zatwierdzać. W przepisach tych określone zostaną szczegółowo cele, na które pożyczki udzielane będą, oznaczona zostanie ich stopa procentowa, warunki spłaty, jako też warunki zabezpieczenia hipotecznego, jakiego Bank dla pożyczek omawianych żądać będzie a więc i określenie stosunku wysokości pożyczek do wartości nieruchomości, na których one będą ubezpieczane, wreszcie maksymalna wysokość sumy, którą Bank będzie uprawniony inwestować w ten dział pożyczek. Wydanie takich przepisów, konieczne ze względu na prawidłowe fungowanie Banku na tem nowem polu działalności, winno być zdaniem Wydziału krajowego przewidzianem w statucie Banku, podobnie, jak się to stało co do pożyczek hipotecznych w listach zastawnych udzielanych, pożyczek komunalnych, pożyczek melioracyjnych tudzież pożyczek udzielanych stowarzyszeniom zarobkowym i gospodarczym, dla których to wszystkich rodzajów pożyczek statut Banku przewiduje potrzebę wydania przepisów lub instrukcyi i stanowi, kto jest uprawnionym do ich wypracowania i wydania. We wnioskach dotyczących proponuje Wydział krajowy postanowienie, iż przepisy uchwalać będzie na podstawie wniosku Dyrekcyi Rada nadzorcza Banku, Wydział krajowy zaś będzie je zatwierdzać, a więc nieco odmiennie, niż to ma miejsce przy pożyczkach hipotecznych emisyjnych, tudzież przy pożyczkach komunalnych, — gdzie Wydział krajowy „wydaje“ przepisy na wniosek Dyrekcyi Banku i po zasięgnięciu opinii Rady nadzorczej — Wydział krajowy sądzi bowiem, iż taki tok rzeczy, jest odpowiedniejszy, wobec tego, iż nie chodzi tu o pożyczki w listach zastawnych lub obligacjach gwarantowanych przez kraj wydawane, lecz o pożyczki gotówkowe, z zasobów działu bankowego udzielane.

Kończąc umotywowanie wniosków niniejszem przedkładanych wyraża Wydział krajowy przekonanie, iż Wysoki Sejm uchwalając te wnioski uczyni zadość żywo w kraju odczuwanej potrzebie kredytu inwestycyjnego, dla którego dotąd nie ma odpowiedniego źródła w kraju, podczas gdy gdzieindziej zaspokajają jego potrzebę całe szeregi instytucyi finansowych, udzielających pożyczek na drugie hipoteki. Pożyczki projektowane, udzielane bez strat na kursie i kosztów konfekcyi walorów, podrażających pożyczkę, przyznawane oględnie i po należytem ocenieniu gospodarczej doniosłości żądanej pożyczki, winny korzystnie wpłynąć na podniesienie zarówno gospodarstw wiejskich, jak przedsięwzięć przemysłowych w miastach, laborujących na brak dogodnego i rzetelnego kredytu inwestycyjnego. Z drugiej strony możność udzielania pożyczek, w myśl powyższych wniosków, da Bankowi krajowemu sposobność lokowania swych zbędnych zasobów gotówkowych korzystnie, korzystniej niż w pozakrajowych bankach, a przy oględnem przyznawaniu pożyczek nie mniej pewnie.

Z kolei przechodzimy do przedstawienia potrzeby drugiej zmiany statutu a raczej jego uzupełnienia ze względu na brak w statucie tym wyrażonych postanowień, któreby upoważniały Bank krajowy do przyjmowania poręki wobec Skarbu Państwa za kredytowane przez tenże Skarb podatki spożywcze. Potrzebę tych uzupełnień uznała Rada Nadzorcza w swej uchwale z dnia 27. czerwca 1903, którą postanowiła przedłożyć Wydziałowi krajowemu swój wniosek zmiany statutu przez dodanie w §. 3. D) po lit. m) jeszcze alinei literą n) oznaczonej, tudzież zmiany §§. 94.

i 109. ustęp 10. w sposób we wnioskach uwidoczniiony. Pismo Dyrekeyi Banku z dnia 3. lipca 1903 roku Nr. 26.305, którem wnioski Rady Nadzorczej zostały Wydziałowi krajowemu przedłożone, załączamy jako alegat tego sprawozdania, przedstawia ono bowiem genezę potrzeby uzupełnienia statutu i jego [znaczenie a Wydział krajowy zaznacza jedynie, że wobec wyraźnego żądania ze strony Rządu, by statut uzupełniono postanowieniami, któreby wyraźnie upoważniały Bank do przyjmowania poręki za kredyty podatkowe, uważa wniosek Rady Nadzorczej za uzasadniony i jako taki przedkłada go Wysokiemu Sejmowi do uchwalenia.

Oparty na powyższem sprawozdaniu wnosi Wydział krajowy:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm uchyla w §. 3., rozdziale D), statutu Banku krajowego ustęp oznaczony lit. f) w jego dotychczasowem brzmieniu i uchwała, iż w §. 3. rozdziale D), ustęp oznaczony lit. f) ma odtąd brzmieć, jak następuje:

„Udzielanie pożyczek na skrypta notaryalne:

α) gminom i powiatom, kasom pożyczkowym gminnym i powiatowym, stowarzyszeniom zaliczkowym i innym opartym na ustawie z dnia 9. kwietnia 1873 r. Dz. u. p. Nr. 70 oraz kołom kredytowym,

β) osobom prywatnym za hipotecznem ubezpieczeniem“.

II. Sejm uchwała:

1. W §. 3. rozdziale D) statutu Banku krajowego po ustępie oznaczonym lit. m) nowy ustęp, który brzmi:

„n) przyjmowanie poręki za kredytowane przez Rząd podatki spożywcze“;

2. W §. 80. statutu Banku krajowego jako drugi ustęp tego §. ustęp, który brzmi:

„Bank krajowy udzielać będzie pożyczki na akta notaryalne osobom prywatnym jednak tylko za hipotecznem ubezpieczeniem i w myśl przepisów, które uchwali Rada Nadzorcza na wniosek Dyrekeyi a zatwierdzi Wydział krajowy“;

3. W §. 94. statutu Banku krajowego nowy (trzeci) ustęp tego paragrafu, który brzmi:

„Rada nadzorcza wydawać będzie instrukcyę co do przyjmowania za kredyty podatkowe poręki, ułożone dla każdego rodzaju podatków osobno“.

III. Sejm uchyla w §. 109. rozdziale D) ustęp oznaczony liczbą 10 w jego dotychczasowem brzmieniu i uchwała, iż ustęp ten ma brzmieć, jak następuje:

„10. Uchwalenie przepisów o udzielaniu pożyczek na skrypta notaryalne osobom prywatnym (§. 80. ust. 2.), wydawanie instrukcyi co do przyjmowania poręki za kredyty podatkowe (§. 94.) i wydawanie instrukcyi osobnej co do interesów ze stowarzyszeniami zarobkowemi i gospodarzami (§. 96)“.

IV. Sejm uchyla w §. 112. statutu Banku krajowego ustęp oznaczony liczbą 6 w jego dotychczasowem brzmieniu i uchwała, że ustęp ten ma brzmieć, jak następuje:

„6. Zatwierdzenie przepisów o udzielaniu pożyczek na skrypta notaryalne osobom prywatnym (§. 80) i instrukcyi o wykonaniu przedsięwzięciw melioracyjnych (§. 94.)“.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Marszałek krajowy:

St. Badeni w. r.

Sprawozdawca:

Dr. Tadeusz Płat w. r.

Członek Wydziału krajowego.

Wysoki Wydziale krajowy!

Przy sposobności udzielenia przyzwolenia na objęcie poręki za podatek spożywczy od cukru, kredytowany Gal. Buk. Towarzystwu akcyjnemu przemysłu cukrowniczego w Przeworsku, zwróciło uwagę Ministerstwo skarbu, że Bank „nie ma w swym statucie wyraźnego upoważnienia do przyjmowania poręki za kredyta podatkowe” i zażądało przy sposobności uzupełnienia statutu w tym kierunku.

Wprawdzie w statucie naszym znajdują się ogólne postanowienia, pod które możnaby podciągnąć uprawnienie do przyjmowania takiej poręki (§. 1. „popieranie rozwoju rolnictwa, przemysłu i handlu” lub §. 3. D. 1. „pośredniczenie w prowadzeniu . . . przedsiębiorstw przemysłowych . . .”). Również sama ustawa z 26. maja 1882 l. 55 Dz. p. p. i 20. czerwca 1888 l. 95 Dz. p. p. od instytucji przyjmujących porękę za kredyta podatkowe nie wymaga żadnych innych kwalifikacji jak, aby to były „unter staatlicher Aufsicht stehende Creditinstitute” i aby się na każdą kampanię z osobna o zezwolenie takie postarały. Wreszcie dotychczasowa praktyka na potrzebę uzupełniania statutu nie wskazywała w ciągu bowiem 16 lat, odkąd ten rodzaj interesów Bank prowadzi, nie zwrócono w Ministerstwie uwagi na braki w tym względzie. Mimo tego celem uniknięcia wątpliwości na przyszłość uchwaliła Rada nadzorcza Banku na posiedzeniu 27. czerwca b. r. zgodnie z wnioskiem Dyrekcji uczyni zadość wymienionemu na wstępie żądaniu i zaproponować następujące zmiany statutu:

W §. 3. lit. D) po alinei „m” dodać należy ustęp:

„n) przyjmowanie poręki za kredytowane przez Rząd podatki spożywcze”.

W §. 94. dodać należy nowy (trzeci) ustęp:

„Rada nadzorcza wyda osobne instrukcje co do przyjmowania poręki za kredyta podatkowe a to osobno dla każdego rodzaju podatków.

Wreszcie w §. 109 al. 10 po słowach „gospodarczymi” (§. 96) dodać: „jak niemniej co do przyjmowania poręki za kredyta podatkowe (§. 94)”.

Jakkolwiek instrukcje wyżej wspomniane już istnieją (dla spirytusu, piwa i nafty), to jednak wobec nabytej praktyki w tym interesie i zmienionych w części stosunków, rewizya tych przepisów i jednolita kodyfikacya byłaby pożądaną, a usprawniałyby zamieszczenie w §. 94. alinei trzeciej (proponowanej) analogicznie do objaśniających postanowień każdego z punktów §. 3. D).

Wysoki Wydział krajowy raczy po myśli §. 115. statutu przedłożyć Wysokiemu Sejmowi proponowane zmiany pod uchwałę na najbliższej sesyi i wyjednać dla nich następnie zatwierdzenie ze strony c. k. Rządu.

